

LUMO

2

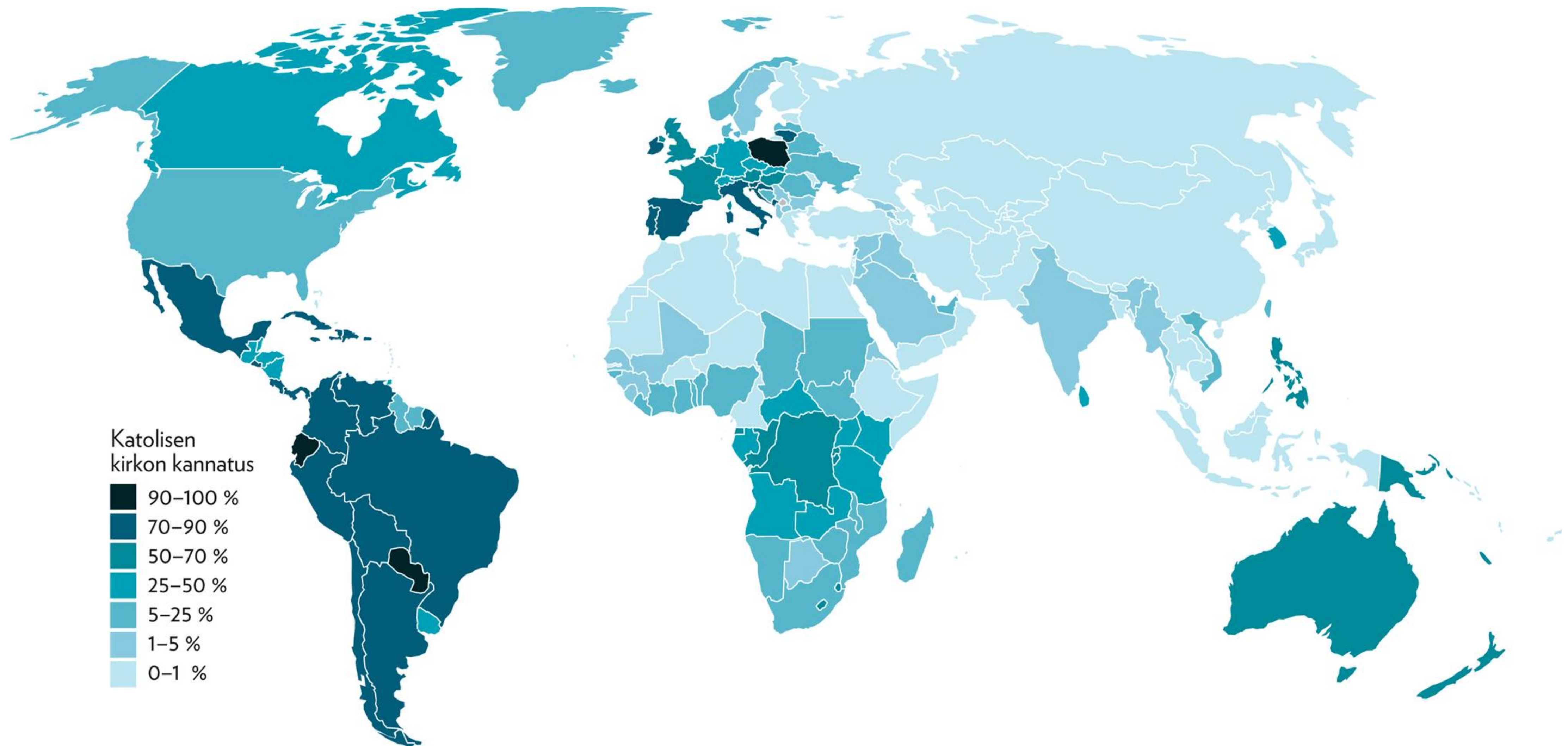
4. Katolinen kirkko

Paavin kirkko

- Katolinen kirkko on suurin kristillinen kirkkokunta, johon kuuluu noin 1,2 miljardia ihmistä (noin 50 % kristityistä).
- Vatikaani eli Pyhä istuin on katolisen kirkon hallinnollinen eli hengellinen keskus.
- Kirkon johtaja on paavi, ”apostoli Pietarin seuraaja” ja ”Kristuksen sijainen maan päällä”.

Euroopan mahti

- Katolisella kirkolla oli paljon maallista, hengellistä ja taloudellista valtaa keskiajalla (noin v. 500–1500).
- Kirkon ohjaava vaikutus ja ihanteet näkyivät taiteessa, tieteessä, kansanopetuksessa ja oikeuslaitoksessa.

- Paavista tulee vaikutusvaltainen auktoriteetti 400-luvulla. Tälle on kaksi syytä:
 - a) teologinen: apostoli Pietarin avaintenvalta, paaville periytyvä ylin tuomio-, hallinto-, ja opetusvalta kirkossa:
”Sinä olet Pietari ja tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni. Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet.” (Matt. 16:18–19)
 - b) poliittis-kulttuurinen: paaville hajoavan Rooman imperiumin tuki, Länsi-Roomaa yhdistävä tekijä
- Kirkko aloitti lähetystyön Keski- ja Pohjois-Eurooppaan, esim. Suomeen aina 1100-luvulle saakka.

- Paavin valta oli huipussaan sydänkeskiajalla (n. 1000–1300).
 - Katolinen kirkko yhdisti koko Länsi-Eurooppaa.
 - paavista "Kristuksen sijainen"
 - inkvisitio, ristiretket
 - skolastiikka
- Myöhäiskeskiajalla (n. 1300–1500) paavin valta alkoi murentua.
 - ristiretkien epäonnistuminen, paavin vallan rappeutuminen (renessanssipaaavit)

Uskonnollinen elämä

- **Messu** eli ehtoollisjumalanpalvelus on katolisen kristillisyyden ydin.
- **sakramentit**: kaste, konfirmaatio, avioliitto, papiksi vihkiminen, viimeinen voitelu, ehtoollinen ja katumuksen sakramentti
- pyhimysten kunnioittaminen
 - taivaallisia esirukoilijoita
 - parantajia, auttajia, esikuvia
 - tärkeimpänä Neitsyt Maria

- Pyhäinjäännökset eli **reliikit** ovat tärkeä osa pyhimyskulttia.
 - Kirkon alttarissa on yleensä reliikki.
 - Reliikeissä on parantavaa ja ihmeitä tekevää voimaa.
- **pyhiinvaellukset**
 - Tärkeimmät kohteet ovat Jerusalem, Rooma ja Santiago de Compostela.
 - Tämän lisäksi on tiheä paikallisten pyhiinvaellusten verkosto.

Sääntökunnat

- Katolisessa kirkossa luostari- ja maallikkoliikkeistä käytetään nimitystä sääntökunnat.
- Benedictus Nursialaisen sääntö 500-luvulla:
 - benediktiineistä läntisen luostarilaitoksen perusmalli
 - rukoile ja tee työtä, lat. *ora et labora*
 - köyhyys, kuuliaisuus, naimattomuus
 - voimakas tekijä länsimaisen kulttuurin kehityksessä ja kukoistuksessa

- 1200-luvulla kerjäläisveljestöt, kuten dominikaanit ja fransiskaanit, alkoivat syrjäyttää benediktiinisääntökunnan asemaa läntisessä kirkossa.
 - Ne vastasivat kaupungistuvan yhteiskunnan haasteisiin.
 - Talous pohjautui lahjoitusvaroihin ja almuihin, kiinteää maaomaisuutta kartettiin.
 - dominikaanit: saarnaaminen (kansankieli), opettaminen, opillinen sivistys
 - fransiskaanit: Kristuksen seuraaminen köyhyydessä, yksinkertainen elämä

- Pyhä Birgitta 1300-luvulla → birgittalaiset
- Ignatius Loyola 1500-luvulla → jesuiitat
 - tasokas koulu- ja yliopistokoulutus
 - lähetystyö
 - munkkilupaukset ja paavin alaisuus
 - taistelu harhaoppisia vastaan
 - Euroopan hoveissa opettajina ja sielunhoitajina

Luostareiden merkitys

- keskiajan korkeakulttuurin ylläpitäminen: luku- ja kirjoitustaidon keskuksia, koulut, yliopistot
- antiikin kulttuuriperinnön vaaliminen
- valtava merkitys lähialueelle ja sen taloudelle
 - lääkintätaitojen, botaniikan ja maanviljelystapojen tehostuminen, laupeudentyö (sairaalat, orpokodit), koulut, majatalo- ja vieraspalvelut, kristillisyyden ihanne

Katolinen reformi ja opin vahvistaminen

- Kirkon valta-asema heikentyi 1400–1500-luvuilla löytöretkien, renessanssin ja reformaation vaikutuksesta, mikä johti katoliseen reformiin.
- Katolinen kirkko määritteli oman tunnustuksensa Trenton kirkolliskokouksessa 1545–1563:
 - Raamattu ja traditio opin lähteenä
 - paavin ja piispojen arvovalta (pappien naimattomuus)
 - armo ja hyvät teot pelastuksen lähteenä
 - 7 sakramenttia
 - luostarielämän esikuvallisuus
 - muutokset: papiston koulutuksen parantaminen ja aneiden myynnin lopettaminen

Vatikaanin kirkolliskokoukset ja modernin maailman haasteet

- **Vatikaanin I kirkolliskokous 1869–1870**
 - Taustalla vaikuttivat teollistuminen, kaupungistuminen ja tieteen kehitys Euroopassa.
 - Vuoropuhelu modernin tieteen ja politiikan kanssa torjuttiin, uusien aatteiden leviäminen pyrittiin estämään.
 - Päätettiin, että paavi on erehtymätön tulkitessaan kirkon oppia ja elämää (**ex cathedra**).

- **Vatikaanin II kirkolliskokous 1962–1965**

- Kirkko avautui kohtaamaan koko ihmiskuntaa koskevia kysymyksiä (sota, köyhyys).
- myönteinen asenne ekumeniaan
- pyrkimys uskontodialogiin, erityisesti muslimien ja juutalaisten kanssa
- Paikalliskirkkojen itsenäisyys lisääntyi, mikä loi pohjaa kontekstuaalisten teologioiden synnylle.
- Jumalanpalvelusuudistuksessa sallittiin paikalliset kielet latinan rinnalle, ehtoollinen molemmissa muodoissa myös maallikoille sekä paikallisten perinteiden yhdistäminen jumalanpalvelukseen.

Katolisen kirkon nykypäivän haasteita

- Katolilaiset elävät hyvin monenlaisissa kulttuureissa (maallistuneet ja liberaalit länsimaat sekä konservatiivinen ja kasvava etelä).
 - kontekstuaalisten teologioiden radikaalit muodot
 - avioero, syntyvyyden säännöstely, pappien selibaatti, pappispula, naisten rooli kirkossa
 - uskontodialogi islamin kanssa
 - suhteet Kiinaan
 - aktiivista toimintaa elämän eri alueilla

Katolinen etiikka

- Katolisen etiikan perustana on ajatus luonnollisesta laista: ihmisellä on Jumalan kuvaksi luotuna sisäinen moraalitaju.
- Syntiinlankeemuksen takia tarvitaan kirkon ja paavin kannanottoja.
- kymmenen käskyä, lähimmäisenrakkaus
- hyveiden kehittäminen

- ihmisarvo ja ihmisoikeudet
- Ihminen on syvästi yhteisöllinen: hyväosaisten on autettava kaikkia pääsemään mukaan yhteiskunnalliseen elämään.
- **lähipäättösperiaate:** Ihmiseltä ei saa ottaa yhteiskunnalle tehtäviä, jotka hän pystyy itse tekemään.

